

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

Prezenta teză de abilitare pune în evidență, în mod sistematic, contribuțiile științifice ale autorului, ulterioare obținerii titlului de doctor în teologie. În secțiunea referitoare la **realizările științifice, profesionale și academice pe direcții tematice disciplinare și interdisciplinare**, am identificat și pus în evidență trei direcții ale cercetării teologice asumate și dezvoltate în decursul anilor. Aceste direcții dezvoltate în aria cercetării teologice sunt: 1. Cultul Bisericii Ortodoxe: perspective istorice și teologice; 2. Interpretarea teologică a textelor liturgice ale Praznicelor Împărătești și a celor din perioada Triodului și Penticostarului; 3. Semnificațiile experimental-practice ale cultului Bisericii. Modele interpretative în viețile și operele unor sfinți și teologi actuali. În prezentarea argumentată cu contribuțiile proprii a acestor direcții, nu am omis cadrul general al cercetării în teologia liturgică românească și contribuțiile semnificative ale teologilor români, sau ale teologilor din afara țării noastre.

Referitor la cea dintâi direcție de cercetare menționez că am abordat cultul Bisericii Ortodoxe de cele mai multe ori într-o perspectivă unitară și epifanic-ecclesială cu implicații profunde pentru înțelegerea epifaniei liturgice ca teologie a prezenței. Dimensiunea epifanică a liturghisirii Bisericii o consider esențială, întrucât ea descoperă întreaga doxologie liturgică ca un prezent continuu, cultul Bisericii și săvârșirea acestuia apărând ca o afirmare plenară a unei teologii a prezenței. Cercetările ulterioare în ceea ce privește problematica cultului divin au prezentat locul și rolul cultului în viața duhovnicească a omului precum și relevanța vieții liturgice a Bisericii în procesul transfigurării vieții creștinului. Contribuțiile privitoare la cultul divin în general, cu aspectele istorice privitoare la apariția și dezvoltarea sa, la caracteristicile fundamentale ale lui, precum și la conținutul și semnificația sa misitico-simbolică, au continuat prin apecarea asupra operei teologice a părintelui Ilarion V. Felea, particularizând prezentarea elementelor privitoare la cultul divin, prin referințele la opera părintelui profesor. Am analizat de asemenea sub aspect teologico-duhovnicesc, două perioade ale anului liturgic: Triodul și Penticostarul. Am analizat și dezvoltat de asemenea unii termeni liturgici, sub aspect etimologic, dar și ca semnificație teologică, termeni cuprinși în cadrul *Dicționarului de Teologie Ortodoxă*, editat de Patriarhia Română. În ceea ce privește elementele de istoria cultului am analizat și prezentat momente și personalități importante ale Bisericii din primele veacuri care și-au adus un aport important la dezvoltarea cultului creștin (Sfântul Împărat Constantin cel Mare, Sfântul Roman Melodul, Sfântul Ioan Damaschinul), elemente istorice privitoare la formarea Anaforalelor Liturghiilor bizantine (Anaforaua Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare și a Sfântului Ioan Gură de Aur). Alte aprofundări privitoare la istoria cultului au avut în vedere contribuția Sfinților Împărați Constantin și Elena la dezvoltarea cultului liturgic și al arhitecturii bisericesti, potrivit mărturiilor unor scriitori și istorici bisericesti din perioada patristică. De asemenea, am analizat din perspectivă istorico-liturgică originea, evoluția și dezvoltarea Praznicelor Împărătești ale Mântuitorului Hristos și ale Maicii Domnului, subliniind originea, evoluția și dezvoltarea lor, până la forma actuală. De asemenea, m-am referit din perspectivă istorico-liturgică la problema intercomuniunii euharistice, înainte și după Marea Schismă de la 1054. O altă contribuție o reprezintă analiza istorică asupra originii și evoluției felonului ca veșmânt liturgic dar și a linguriței, ca obiect liturgic. Într-un alt studiu am analizat și prezentat istoricul și evoluția rânduielilor slujbelor de înmormântare săvârșite în Biserica Ortodoxă. Alte contribuții se referă la analiza istorică și teologică a Litueghierelor lui Coresi și a Mitropolitului Antim Ivireanul, dar și analiza teologică și lingvistică a ultimei ediții a Liturhierului din 2012. Am analizat din perspectivă istorică problematica pomenirii autorităților statului la Dumnezeuasca Liturghie în perioada secolelor

Părinte Lucian Salea

XIX și XX în Transilvania, precum și contextul istoric al alcăturii Rugăciunii rostite la Alba Iulia la 1 decembrie 1918. O altă contribuție o reprezintă identificarea reprezentanților de seamă ai Teologiei Liturgice românești de la începutul secolului al XX-lea, numele lor fiind îmbogățit și cu cel al teologilor arădeni de la Institutul și Academia Teologică de aici care și-au adus contribuții în acest domeniu. În acest context, am evidențiat contribuțiile în domeniul Teologiei Liturgice a părinților profesori Ene Braniște și Nicolae D. Necula, precum și contribuția protopopului Traian Vășian, prin manualul de Liturgică editat la Arad în 1919. Cu referire la semnificația mistico-simbolică a rânduielilor liturgice, am explicat rânduiala Vecerniei și a Utreniei, a textului Anaforalei Sfintei Liturghii, a elementelor principale ale slujbei Sfântului Botez, a semnificației simbolice a Tainei Sfântului Maslu, precum și semnificația simbolică a rânduielilor de înmormântare din Biserica Ortodoxă. Am explicat de asemenea semnificația simbolică a felonului ca veșmânt liturgic și a linguriței, ca obiect liturgic, precum și semnificația teologico-duhovnicească a rugăciunii rostite la 1 decembrie 1918.

În ceea ce privește a doua direcție de cercetare, am pus în evidență caracterul inedit și original al contribuțiilor mele, atât prin structură, cât și prin complexitatea și masivitatea conținutului. Contribuțiile mele în domeniul Teologiei imnografice ortodoxe, cu referință specială la imnografia celor 12 Praznice Împărătești din cursul anului bisericesc, dar și a perioadelor Triodului și Penticostarului, precum și a unor sărbători din calendarul ortodox, sunt abordări teologice inedite, textele liturgice fiind mai puțin analizate din perspectivă teologică în Teologia românească. În afara contribuțiilor părintelui Benedict Ghiuș și a părintelui profesor Ioan Belu, din perioada interbelică, cu privire la unele aspecte teologice ale imnografiei ortodoxe, nu au existat decât mici contribuții ca și conținut și extindere, și sporadice, în preocupările teologilor români. Lucrările mele, 4 la număr, abordează teologia imnografiei dintr-o perspectivă istorico-liturgică, prezentând elemente istorice, cu referire la formarea imnografiei ortodoxe și a operei marilor imnografi bisericești, cu contribuțiile lor specifice, dar și a evoluției Praznicelor Împărătești și ale celor două perioade liturgice din cursul anului bisericesc, și mai apoi organizează tematic, analizând din perspectivă teologic-sistematică întregul conținut al imnografiei liturgice cuprins în cărțile de cult, pentru perioadele liturgice amintite. Prin felul acesta de abordare, cele 4 lucrări pe care le-am elaborat constituie monografia istorico-liturgică și teologico-duhovnicească ale Praznicelor Împărătești și ale perioadelor Triodului și Penticostarului.

În ceea ce privește a treia direcție de cercetare, am prezentat unele probleme practice cu care se confruntă mediile bisericești în contextul actual, oferind analize teologice și soluții pastoral-liturgice la aceste provocări de natură practică. În acest sens, am afirmat și am întărit ideea unității Bisericii în Euharistie, în fața tendințelor de celebrare privată a ei. Pe de altă parte, am tratat problematica mărturiei comune a credinței ca temei al intercomuniunii euharistice. O altă temă abordată din această perspectivă practică este cea privitoare la om ca ființă liturgică, punând în discuție necesitatea recursului culturii la valorile creștine, răspunsul viabil la această problemă fiind sinergismul cultural-liturgic și liturgic-cultural. Tot în această dimensiune practică m-am ocupat de unele probleme și provocări de natură practică în ceea ce privește săvârșirea Sfintelor Taine: Botezul, Spovedania, Sfânta Liturghie și Împărtășania, Maslul. De asemenea, m-am referit la unele probleme practice în ceea ce privește folosirea veșmintelor și obiectelor liturgice, în mod special al felonului și a linguriței. De asemenea, am analizat unele probleme de natură pastoral-misionară, stabilind unele direcții pentru o lucrare practică a Bisericii în lume. Pentru stabilirea acestor direcții pastoral-misionare am avut în atenție opera mai multor teologi, precum: Alexandre Schmemmann, Ilarion V. Felea, Dumitru Stăniloae, Dumitru Popescu, Ion

Bria, Antonie Plămădeală, Ene Braniște, Nicolae D. Necula. Am avut în vedere interpretările liturgic-pastorale a oprei acestor teologi, evidențiind contribuțiile lor în aceste domenii.

În secțiunea referitoare la *planuri de evoluție și dezvoltare a propriei cariere profesionale, științifice și academice (direcții de cercetare/predare)*, am pus în evidență contribuțiile și metodele didactice folosite, precum și planurile de evoluție a propriei cariere profesionale în plan didactic și științific. În plan științific am evidențiat prezența mea în cadrul unor proiecte de cercetare la nivel Patriarhiei Române. De asemenea, în plan științific, am exprimat dorința de a participa în continuare la manifestările științifice ale Patriarhiei Române, ale Facultăților de Teologie Ortodoxă din România, ale altor instituții teologice de prestigiu din străinătate. Am subliniat dorința de a continua participarea la simpozioane științifice naționale și internaționale pe teme teologice, rezultatele cercetării mele urmând să fie publicate în volumele de studii ale acestor simpozioane.

Prezenta lucrare are la bază o bună argumentare bibliografică proprie, argumentare pe care o ilustrează sistematic, pe cele trei direcții de cercetare amintite. Nu lipsește din conținutul acestei lucrări memoriul privind receptarea și vizibilitatea contribuțiilor proprii, argumentat cu revistele, autorii și paginile în care au apărut referințe despre opera și gândirea mea teologică. Totodată, am ilustrat cu câteva texte modul în care opera teologică elaborată de mine în acești ani a fost receptată și apreciată de teologii români. Contribuțiile teologice pe care le-am editat în anii de după obținerea titlului de doctor în teologie reprezintă o bază solidă pe care voi putea clădi în viitor o viziune unitară și profundă privind prezența lui Hristos în Biserică, prin intermediul vieții liturgice.